

Dokumentide aastane juurdekasv Eesti avaliku sektori asutustes

Katrin Roosileht

Lähteülesanne

Võib kindlalt väita, et rahvusarhiivi ülesanded ühiskonnas ei piirdu pelgalt põhimääruses nimetatud arhiivinduse arengu kavandamisega, seda reguleerivate õigusaktide eelnõude väljatöötamise ja järelevalve korraldamisega. Riigi keske arhiivina on ta institutsioon, mis peab koguma ja säilitama Eesti ajalugu, kultuuri ja riiklust dokumenteerivaid arhiivaale. Rahvusarhiivi avaram eesmärk on tagada ühiskonda peegeldava teabe kestmine nii olevikus kui ka tulevikus. Sellest aspektist vaadates tõuseb aga alati küsimus – kui palju informatsiooni tuleb säilitada, et ühiskond peegelduks adekvaatselt ja tulevased ajaloolased saaksid arhiiviallikatele toetudes minevikku uurida? Kogutava informatsiooni võimalikult otstarbekohaseks väljavalimiseks töötas Rahvusarhiiv 2003. aastal välja hindamispoliitika, mille raames tehti põhimõtteline otsus – säilitada alaliselt kuni 20% dokumente nende aastastest kasvust.¹ Selle määratlemiseks on omakorda vaja teada, kui suur

on dokumentide aastane juurdekasv riigis.

Käesolev kirjutis tutvustab, kuidas toimus avaliku sektori asutuste 2005. aasta dokumentide juurdekasvu määratlemine. Esmalt kirjeldatakse selleks väljatöötatud metoodikat, seejärel antakse ülevaade 2006. aastal toimunud küsitluse käigust ning lõpuks pakutakse välja arv, kui palju dokumente uuritaval aastal avalikus sektoris tõenäoliselt tekkis.

Andmeid varasemal ajal Eestis dokumentide hulga aastase juurdekasvu määratlemise kohta pole. Samuti polnud selle määratlemiseks võimalik leida sobilikku metoodikat mujalt maailmast. Dokumendiringluse mahtu arvestatakse asutusesiseselt Venemaal, sealse arvestuse aluseks on pidev dokumentide hulga jälgimine kõigis asutustes.²

Eestis on hetkel riiklike registrite alusel ca 140 000 organisatsiooni.³ Neist avaliku sektori asutused on registreeritud riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste riiklikus registris.⁴ 2003. aastal oli neid üle 3100, käesolevaks hetkeks on see arv langenud 2900 piirimaile. Lisaks neile on rida erasektori institutsioone, mis täidavad avalikke ülesandeid ning mida võib seetõttu lugeda avaliku sektoriga tihedalt seotuks (näiteks notarid, kohtutäiturid, haiglad, vandetõlgid jt.). Kokku moodustavad need avaliku sektori organisatsioonid hulga, milles aastaringne dokumentide juurdekasvu jälgimine või isegi sellekohase totaalküsitluse läbiviimine oleks väga kulukas ja aeganõudev ettevõtmine.

Mida sellises olukorras teha? Loomulikult peeti esimese lahendusena silmas 2000. aastal käivitunud Arhiiviregistri andmete kasutamist.⁵ Ometi osutus see lähemal vaatlusel mitmel põhjusel võimatuks. Esiteks kogutakse Arhiiviregistrisse andmeid selgelt arhiivihalduse vaates – arhiivaalide kohta arhiivide

¹ Rahvusarhiivi hindamispoliitika põhimõtted. http://www.ra.ee/single_file?site=2&doc=727#_ftn1 [13.06.07]

² Tipovaja instrukcija po deloproizvdsvu v federal'nyx organax ispolnitel'noj vlasti. Prikaz Rosarxiva 27.11.2000 nr. 68, p 6.7. Učet količestva dokumentov. <http://www.kdelo.ru/download.php?id=5> [03.07.07]

³ Seisuga 01.08.2007 oli äriregistrisse registreeritud 111 021 ning mittetulumusühingute ja sihtasutuste registrisse 25 762 organisatsiooni.

⁴ Riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste riiklik register. Juurdepääs aadressil <http://www.fin.ee/?id=2736>. [13.06.07]

⁵ Juurdepääs arhiiviregistrile asub aadressil <http://www.ra.ee/?topic=22>. [13.06.07]

ja kollektsioonide kaupa.⁶ *De iure* peaks arhivaal meil olema iga dokument, millele on antud säilitustähtaeg, *de facto* käsitletakse asutustes arhivaalidena asjaajamisest väljunud, eraldi arhiiviruumi viidud toimikuid või juba arhiveeritud dokumente, kusjuures asjaajamisest väljumine ja arhiveerimine toimub regulaarse perioodilisuse asemel juhuslikult. Sama korrapäraselt uuendatakse andmeid asutuse arhivaalide loetelus, mis on arhiiviregistrile asutuses olevate arhivaalide kohta andmete esitamisel kõige olulisem algallikas. Seetõttu pole võimalik aastast juurdekasvu arhiiviregistri andmete alusel ajalisel plaanis selgelt eristada.

Teiseks probleemiks on arhivaalide koguse täpsus. Kui enne 2005. aastat arhiiviregistrile esitatavate andmete täpsustamist oli segadus koguse ühikutega, siis sealt edasi on kitsaskohaks erinevused ühikute ühetaolisel mõistmisel. Mäletan iseenda nõutust välisministeeriumi arhiivi juhatajana 2002. aasta registriandmete esitamisel, sest põlenud Washingtoni saatkonnahoonest saabunud banaani- ja televiisorikastid sisaldasid väga erineval hulgal arhivaale, mille riulmeetritesse teisendamine oli päris võimatu ettevõtmine. Kolmandaks, enne arhiveerimist esitatud andmed ei kajasta toimikutes olevate dokumentide hulka, sest asjaajamisest väljunud korrastamata toimikud sisaldavad tohutut koguses koopiaid ja mitteamarhiiviat.

Neist asjaoludest johtuvalt peeti 2004. aastal, mil Riigikantselei, Rahvusarhiivi ja Viljandi Kultuuriakadeemia esindajate osavõtul arutati dokumentide aastase juurdekasvu määratlemise võimalusi, otstarbekaks ja märkimisväärselt vähem kulukaks töötada selleks välja eraldi metoodika, mis arvestaks probleemi uurimisele eraldatavate ressursside piiratust ning võimaldaks küsitleda vähemat hulka asutusi.

Metoodika

Metoodika koostamiseks loodi 2004. aastal töörühm, kuhu kuulusid Helga Porila Riigikantseleist, Ülle Narits, Aita Parik ja Jaak Valge Rahvusarhiivist ning Katrin Roosileht Viljandi Kultuuriakadeemiast. Eesmärgiks seati ökonoomne ja resultatiivne uurimisviis, mida saaks kasutada ka tulevikus samalaadsete küsitluste läbiviimiseks. Kordusuuringuid oleks eeskätt vaja dokumentide aastase juurdekasvu dünaamika jälgimiseks, sest väidet, et paberalusel dokumentide arv kasvab pöörase hooga, pole kunagi kontrollitud.

Esmalt leppis töögrupp kokku, et asutuse dokumentide juurdekasv väljendub teatud perioodil seal loodud ja sinna saabunud dokumentide üldhulgas ning seetõttu võetakse aastase juurdekasvu mõõdetavaks tunnuseks dokument. Täpsemalt piiritleti dokumendi mõiste arhiiviseaduses esitatud legaalseadusega.⁷ Samuti otsustati vaadelda dokumenti tervikuna, jättes arvestamata paberkandjal olevate dokumentide lehtede arvu, ning loetleda vaid originaale, jättes arvestamata dokumentide koopiaid ja paljundused.

Prioriteetseks ülesandeks seatud küsitletavate asutuste hulga vähendamine otsustati saavutada valimvaatluse kasutamisega, sest on igaühe alust arvata, et sarnaste põhifunktsioonidega (näiteks lasteaedades on selleks kasvatustöö) või ühte liiki asutustes (näiteks kohalike omavalitsuste asutused jne.) on ühesuguse suuruse korral sarnane dokumentide aastane juurdekasv. Tuginedes antud eeldusele ning vähendamaks ohtu, et väljavõtukogum võib osutuda juhu-, mehhaanilist või süstemaatilist väljavõtet kasutades mitterelevantseks, otsustati rakendada tüpoloogilist ehk stratifitseeritud valimi moodustamise tehnikat. Seda iseloomustab üldkogumi jaotamine mingi olulise tunnuse järgi ühetüübilisteks osadeks, käesoleval juhul siis

⁶ Arhiiviregistri pidamise põhimäärus. Vabariigi Valitsuse 18.04.2000 määrus nr. 131. RT I 2000, 33, 205. § 6, lg. 1. 1998. a. arhiiviseadus defineerib *arhiivi* asutuse või isikute tegevuse käigus loodud või saadud arhivaalide terviklikuks kogumiks. Nõukogude perioodil kasutati sellise objekti tähistamiseks mõistet dokumentaalfond. Sellest eristus arhiivifond, millega tähistati seda osa dokumentaalfondist, mis võeti riiklikule säilitamisele. Julgen arvata, et Rahvusarhiivi ja asutuste vaated arhiiviregistrile esitatavate andmete osas lahknevad just seda piiri mööda – Rahvusarhiiv käsitleb arhiivina dokumentaalfondi, asutused arhiivifondi.

⁷ Arhiiviseadus. RT I, 23.04.1998, 36/37, 552. § 4 lg. 1.

asutuste gruppideks. Neist osadest leitakse vastavale grupile sobiliku kriteeriumi rakendades kriteeriumi keskmisele väärtusele kõige vastavam asutus, mis lülitatakse valimisse. Valimisse kuulunud asutuste küsitlemisel saadud andmed laiendatakse seejärel järeltavat statistikat kasutades üldvalimile. Valimi suuruseks planeeriti algselt 60–70 asutust. Sel kombel loodetigi saavutada oluline kokkuhoid, sest avaliku sektori asutuste dokumentide aastast juurdekasvu saaks niiviisi hinnata nende üldarvust vaid ca 2% küsitlemise põhjal.

Teise raske pähkliina tuli lahendada dokumentide määratlemise aluste leidmine asutustes. Kuna asutustes puuduvad kõikehõlmavad ja usaldusväärsed allikad, millele toetudes saaks dokumentide arvu täpselt arvestada, otsustas töörühm, et piisavalt objektiivse tulemuse annab ulatuslik toetumine avaliku sektori asutuste dokumentide registreerimise kohustusele ja dokumentide loeteludele. Sobivad dokumentide juurdekasvu kajastavad allikad leiti olevat asutuse:

dokumendiregister,
dokumentide registreerimise raamat või lauajuhend,
muud digitaalsed ja paberalusel dokumentide registrid,
digitaalne raamatupidamisregister,
raamatupidamise paberalusel pearaamat,
dokumentide loetelu,
ametnike suulised ütlused.

Eeltoodut arvestades said metoodika koosta-

mise peaülesanneteks valimi moodustamiseks vajalike ühetüübiliste osade, asutuste gruppide ning neid iseloomustavate kriteeriumite leidmine ja valimisse kuuluvate asutuste detailseks küsitlemiseks sobiliku ankeedi väljatöötamine.

Valimi moodustamine

2004. aastal valminud metoodika alusel moodustasid küsitluse üldvalimi 2003. aastal riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste riiklikus registris olnud asutused, sest nimetatud aasta oli metoodika väljatöötamise hetkel viimane täisaasta ning silmas peeti küsitluse läbiviimist just selle aasta dokumentide juurdekasvu määratlemiseks. Registri andmeid võrreldi Rahvusarhiivi järelevalvatavate asutuste nimekirjaga ning tehti otsus avalik-õiguslikke ülesandeid täitvad asutused (haiglad, notarid ja kohtutäiturid) üldvalimist välja jätta. Üldvalimi suuruseks kujunes 3041 asutust.

Küsitlusvalimi moodustamise esimeseks sammuks oli asutuste grupeerimine. Metoodika lihtsuse huvides kasutati selleks traditsiooniliselt välja kujunenud lahendusi – grupeerimine õiguslik-hierarhilise kuuluvuse ning põhitegevuslike funktsioonide alusel. Üldvalimi esmase liigitamise tunnuseks oli õiguslik-hierarhiline kuuluvus või, kui see osutus desorienteerivaks, põhitegevuse tunnus. Selle alusel jagati asutused 21 grupiks. Vajadusel läbi viidud teistkordse liigitamise aluseks oli enamasti põhitegevuse tunnus. Pärast selle teostamist jagunesid asutused 39 rühmaks.

Tabel 1. 2003. aasta valimi asutuste grupid ja rühmad

Grupp	Rühm	Rühma suurus
Põhiseaduslikud institutsioonid ⁸ , ministeeriumid, Riigikantselei	Põhiseaduslikud institutsioonid, ministeeriumid, Riigikantselei	17
Valitsusasutused	Maavalitsused	15
	Inspeksioonid	10
	Vanglad	8
	Ametid ⁹	28

⁸ Põhiseaduslike institutsioonidena peetakse siin silmas järgmisi institutsioone – president, Eesti Pank, riigikontroll, õiguskantsler. Vabariigi valitsuse ja peaministri dokumendid asuvad Riigikantseleis; kohtud ja omavalitsused moodustavad eraldi grupid; riigikaitse on grupeeritud vastavalt konkreetsete asutuste kuuluvusele.

⁹ Ametite gruppi liigitati ka Julgestuspolitsei, Keskkriminaalpolitsei, prokuratuur ja Rahvusarhiiv.

Grupp	Rühm	Rühma suurus
Valitsusasutuste poolt hallatavad asutused	Keskused	40
	Instituudid	15
	Teedevalitsused	6
	Maaparandusbürood	13
	Riigikaitse osakonnad	4
	Kaitsealade administratsioonid	14
Valitsusasutuste kohalikud asutused	Veterinaarkeskused	15
	Tervisekaitsetalitused	4
	Politseiprefektuurid	4
	Tööhõiveametid	16
	Häirekeskused	3
	Keskonnateenistused	15
Kohtud	Kohtud	23
Linna- ja linnaosade valitsused	Linna- ja linnaosade valitsused	49
Vallavalitsused	Vallavalitsused	203
Lasteaiad	Lasteaiad	508
Lasteaed-alkkoolid, algkoolid	Lasteaed-alkkoolid, algkoolid	103
Muusika-, kunsti- ja spordikoolid, spordi-, huvi- ja noortekeskused	Spordikoolid	15
	Muusikakoolid	64
	Kunstikoolid	27
	Spordi-, huvi- ja noortekeskused	157
Kultuurikeskused, klubid, rahva-, seltsi- ja kultuurimajad	Kultuurikeskused, klubid, rahva-, seltsi- ja kultuurimajad	248
Põhikoolid	Põhikoolid	252
Keskikoolid ja gümnaasiumid	Keskikoolid ja gümnaasiumid	227
Täiskasvanute üldhariduskoolid	Täiskasvanute üldhariduskoolid	30
Internaatkoolid	Internaatkoolid	20
Kutseõppeasutused ja kõrgkoolid	Kutseõppeasutused ja kõrgkoolid	71
Muuseumid	Muuseumid	80
Raamatukogud	Rahvaraamatukogud	521
	Maakonna- ja keskraamatukogud	19
	Rahvusraamatukogu, teadus- ja erialaraamatukogud	5
Teatrid, orkestrid, koorid, galeriid	Teatrid, orkestrid, koorid, galeriid	19
Hoolekandeadasutused, laste-, turva- ja perekodud, varjupaigad, pereabikeskused	Hoolekandeadasutused, laste-, turva- ja perekodud, varjupaigad, pereabikeskused	154
Varia ¹⁰	Varia	19
KOKKU		3041

¹⁰ Siia, mitte just kõige õnnestunuma pealkirjaga gruppi, liigitusid avalik-õiguslikud juriidilised isikud ning asutused, mida polnud mujale võimalik sobitada – Eesti Advokatuur, Eesti Haigekassa, Eesti Kultuurkapital, Eesti Liikluskindlustuse Fond, Eesti Raadio, Eesti Teaduste Akadeemia, Eesti Vabariigi Notarite Koda, Hiiumaa Turismiinfokeskus, Kaitseliit jms.

Teiseks sammuks oli igale rühmale tüüpilise asutuse määratlemiseks sobiliku kriteeriumi leidmine. Kriteeriumidena kasutati selliseid näitajaid nagu:

asutuse töötajate arv;
 hooldealuste arv asutuses;
 kinnipeetavate arv asutuses;
 laste arv asutuses;
 õpilaste arv koolis;
 haldusüksuse elanike arv;
 keskmise elanikearvuga haldusüksuse vastav asutus.

Valimi moodustamise aeganõudvaim tegevus oli kõikidele asutustele valitud kriteeriumi tunnuse väärtuse otsimine, kokku kulus selleks ligi kaks kuud. Võimalikult palju kasutati Internetis olevat infot, selle puudumisel küsiti andmeid e-posti ja telefoni teel. Muuseumide, rahvaraamatukogude ja lasteaedade puhul paluti kriteeriumi väärtuse keskmisele suurusele vastav asutus nimetada antud valdkonda koordineeriva ministereeriumi pädeval ametnikul. Pärast andmete kogumist arvutati rühmades kriteeriumi tunnuse keskmine väärtus ning valiti sellele kõige enam vastavad asutused, millest 1–2 lülitati küsitlusvalimisse. Kuna Riigikantselei dokumentide juurdekasvu määratlemise küsitluse potentsiaalse tellijana soovis valimisse lülitada kõik ministereeriumid, kujunes 2004. aastal kavandatud küsitlusvalimi suuruseks 80 asutust.

Ankeet

Nagu eespool sai nimetatud, võeti küsitlusankeedi koostamisel eesmärgiks kasutada maksimaalselt avaliku sektori asutuste dokumentide registreerimiskohustust. Seetõttu kujunes dokumentide arvu kindlaksmääramise põhial-

likaks asutuse dokumendiregister.¹¹ Samas oli arhiivijärelevalve aruannetest teada tõsiasi, et finantside puudumise tõttu polnud suur hulk asutusi suutnud 2004. aastaks digitaalse dokumendiregistri kasutamise nõuet täita, neis asutustes toimus sissetulevate-väljaminevate dokumentide registreerimine paberalusel lauajuhendites. Eraldi asutuse dokumendiregistrist, milles registreeritakse vaid osa dokumendiliike (kirjavahetus, õigusaktid jms.), registreerivad asutused vajadusele vastavalt ka muid dokumente. Sageli kasutatakse selleks MS Excel'i töölehti (näiteks 2003. aastal registreeris haridusministeerium sel kombel koolituslubasid, Viljandi Kultuuriakadeemia majanduslepinguid jne.) või paberkaustu (näiteks tööraamatuid registreerisid eraldi raamatusse nii haridusministeerium, Viljandi Kultuuriakadeemia kui ka Andmekaitse Inspeksioon). Seega moodustavad muud registrid asutuse dokumentide hulga kindlakstegemisel dokumendiregistri kõrval eraldi fenomeni, mida ankeedi koostamisel pidi kindlasti arvestama.

Samuti tuli tunnistada tõsiasi, et asutuse kõiki dokumente ei registreerita. Mitteregistreeritavatest dokumentidest moodustavad suurima osa raamatupidamisdokumendid. Samas on kõik avaliku sektori asutused raamatupidamiskohuslased ning peavad oma majandustehinguid dokumenteerima ja kirjendama digitaalses raamatupidamisregistris või paberalusel pearaamatus. Iga raamatupidamiskirjendi aluseks on majandustehingut tõendav algdokument või algdokumentide alusel koostatud koondokument. Metoodika töögrupp pidas seetõttu võimalikuks kasutada asutuse raamatupidamiskirjendite arvu nende algdokumentide hulga määratlemiseks. Kirjendite arvu ja algdokumentide hulga suhteks võeti 1:1, mis hilisemal kontrollimisel osutus täiesti ekslikuks.¹²

¹¹ Asutuse dokumendiregister on digitaalselt peetav andmekogu, mida asutusse saabunud ja asutuses koostatud dokumentide registreerimiseks ja neile juurdepääsu tagamiseks peab riigi- või kohaliku omavalitsuse asutus või avalik-õiguslik juriidiline isik. Avaliku teabe seadus. RT I 2000, 92, 597. § 11.

¹² Raamatupidamisregistri kirjendite arvu ja algdokumentide hulga suhte detailuuringu teostas 2007. aastal TÜ VKA üliõpilane Katrin Tuk. K. Tuk. Raamatupidamiskirjendi ja selle alusdokumentide suhtarvu määratlemine. Seminaritöö II. Juhendaja Hille Oidema. Viljandi, 2007.

(Selle kohta täpsemalt tulemuste osas)

Asutuse ülejäänud registreerimata dokumentide hulga kindlaksmääramisel arvas töögrupp sobilikuks kasutada ametnike suulist küsitlust dokumentide loetelus toodud sarjade täituvuse kohta.

Asutuste detailküsitluse ankeet jaotati seetõttu eelpool kirjeldatud dokumentide loetlemise allikaid silmas pidades viide ossa:

dokumendiregister,
muud registrid,
elektrooniline raamatupidamisregister ja raamatupidamise pearaamat,
registreerimisele mittekuuluvad dokumendid,
kokkuvõte.

Andmete teisendamine dokumentide aastajuurdekasvuks

Küsitluse tulemusel saadud andmete alusel on võimalik määratleda dokumentide hulga aastane juurdekasv kogu avalikus sektoris. Selleks korrutatakse rühmast valimisse kuulunud asutuse dokumentide arv rühma kuuluvate asutuste arvuga. Kui rühma kuulub mitu asutust, arvutatakse nende dokumentide arvu statistiline keskmine ning see korrutatakse rühma kuuluvate asutuste arvuga. Seejärel summeeritakse rühmade lõikes saadud tulemused.

Küsitlus

2004. aasta küsitlus

2004. aastal valminud metoodika toimimise kontrollimiseks ja optimeerimiseks toimus testküsitlus kuues asutuses – Andmekaitse Inspektsioonis, haridus- ja teadusministeeriumis, Tärvastu Vallavalitsuses, Viljandi Kul-

tuuriakadeemias, Viljandi Linnavalitsuses ja Viljandimaa Veterinaarakeskuses. Saadud kogemuste alusel parandati kõige enam küsitluse läbiviimist puudutavat osa – ankeedi vormi ja küsimuste sõnastust. Valimi põhiküsitluseni 2004. aastal ei jõutud, sest metoodika tellinud Riigikantseleil jäi vajaka veendumusest selle rakendatavuse kohta.

2006. aasta küsitlus

Kuna hindamispoliitika juurutamiseks oli dokumentide aastast juurdekasvu riigis siiski vaja teada, sõlmiti 2006. aasta aprillis Rahvusarhiivi ja Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia vahel leping, millega algatati põhiküsitluse projekt.¹³ Selle eesmärk oli välja selgitada dokumentide juurdekasv 2005. aastal. Kuna paari aasta jooksul oli avaliku sektori halduskorralduses toimunud olulisi muutusi, vajas esmalt korrastamist metoodika valimi moodustamise osa. Näiteks olid iseseisva institutsioonina kadunud pensioniametid, mis liideti 2004. aasta jaanuaris loodud sotsiaalkindlustusametiga; maksukeskused, mis muudeti alates 2005. a. 1. juulist piirkondlikeks maksu- ja tollikeskusteks; kaitsealade administratsioonid lõpetasid tegevuse 2005. aasta 31. detsembril seondult riikliku looduskaitsekeskuse moodustamisega jne. Uute gruppidega lisandusid piirivalvepiirkonnad ja päästeteenistused. Samuti otsustati varasemast erinevalt lülitada üldvalimisse need eraõiguslikud asutused, mille tegevuse käigus tekib suurel hulgal avalikke arhivaale – haiglad, notarid ja kohtutäiturid. 2005. a. üldvalimi määratlemiseks ning asutuste gruppide ja rühmade kaasajastamiseks võrreldi 2003. a. üldvalimi nimekirja, riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste riikliku registri andmeid ning Rahvusarhiivi 2006. a. järelevalvatavate asutuste nimekirja.¹⁴ Üldvalimi suuruseks kujunes 3325, gruppide arvuks 22 ja rühmade omaks 41.

¹³ Projekti koordinaatorid olid Rahvusarhiivi arendusbüroo nõunik Hanno Vares ja Kultuuriakadeemia dokumendihalduse õppekava hoidja Katrin Roosileht.

¹⁴ Rahvusarhiivi koosseisu kuuluvate arhiivide poolt kogutavate ja arhiivijärelevalve all olevate asutuste 2006. aasta nimekirja. http://www.ra.ee/galahad/file_storage/2/964. [10.05.06]

Tabel 2. 2005. aasta valimi asutuste grupid ja rühmad

Grupp	Rühm	Rühma suurus	Küsitlusvalimi asutus
Põhiseaduslikud institutsioonid	Põhiseaduslikud institutsioonid	6	Riigikontroll
	Kohtud	24	Riigikohus
Valitsusasutused	Ametid ja inspeksioonid	40	Keskkonnainspeksioon
			Rahvusarhiiv
	Maavalitsused	15	Pärnu Maavalitsus
	Ministeeriumid	11	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
			Kaitseministeerium
	Vanglad	7	Ämari Vangla
Valitsusasutuste hallatavad asutused	Instituudid	25	Tartu Ülikooli Tehnoloogiainstituut
	Keskused	35	Kohtuekspertiisi ja Kriminialistika Keskus
	Maaparandusbürood	13	Pärnu Maaparandusbüroo
	Piirivalveasutused	4	Piirivalve Lennusalk
	Päästeteenistused	15	Pärnumaa Päästeteenistus
	Teedevalitsused	6	Viru Teedevalitsus
Valitsusasutuste kohalikud ja piirkondlikud asutused	Keskkonnateenistused	15	Pärnumaa Keskkonnateenistus
	Piirivalvepiirkond	5	Lääne Piirivalvepiirkond
	Politseiprefektuurid	4	Lõuna Politseiprefektuur
	Tervisekaitsetalitused	4	Tartu Tervisekaitsetalitus
	Tööhõiveamet	16	Pärnumaa Tööhõiveamet
	Veterinaarakeskused	15	Pärnumaa Veterinaarakeskus
Riigiosalusega sihtasutused	Ettevõtluse piirkondlikud arenduskeskused	20	Sihtasutus Lääne-Viru Arenduskeskus
	Muud riigiosalusega sihtasutused	33	Sihtasutus Eesti Geenivaramu
Avalik-õiguslikud juriidilised isikud ja nende asutused	Avalik-õiguslikud juriidilised isikud ja nende asutused (üle 250 töötaja)	3	Eesti Raadio
	Avalik-õiguslikud juriidilised isikud ja nende asutused (kuni 25 töötajat)	10	Eesti Teaduste Akadeemia Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus
Sõjaväeliselt korraldatud asutused	Kaitseväe asutused ja üksused	20	Kaitsejõudude Peastaap
Linnavalitsused	Linnavalitsused	37	Viljandi Linnavalitsus
Vallavalitsused	Vallavalitsused	201	Puhja Vallavalitsus
Kohalike omavalitsuste asutused	Kohalike omavalitsuste asutused	62	Rapla Varahaldus
Lasteaiad	Lasteaiad	518	Tartu Lasteaed Tõruke
Lasteaed-alkkoolid, alkoolid	Lasteaed-alkkoolid, alkoolid	89	Lindi Lasteaed-Algkool

Grupp	Rühm	Rühma suurus	Küsitlusvalimi asutus
Põhikoolid ja internaatkoolid	Põhikoolid ja internaatkoolid	259	Kosejõe Kool
Keskikoolid ja gümnaasiumid	Keskikoolid ja gümnaasiumid	238	Kilingi-Nõmme Gümnaasium
Kõrgkoolid ja kutseõppeasutused	Kõrgkoolid, kutseõppeasutused	71	Tallinna Tööstushariduskeskus
Muusika-, kunsti- ja spordikoolid, spordi-, huvi- ja noortekeskused	Kunsti-, muusika- ja spordikoolid	110	Rapla Muusikakool
	Spordi-, huvi- ja noortekeskused	108	Pärnu Kunstide Maja
Kultuurikeskused, klubid, rahva-, seltsi- ja kultuurimajad	Kultuurikeskused, klubid, rahva-, seltsi- ja kultuurimajad	253	Türi Kultuurimaja
Muuseumid ja raamatukogud	Muuseumid	83	Tartu Mänguasjamuuseum
	Raamatukogud	518	Tartu Mänguasjamuuseum
Teatrid, orkestrid, koorid, galeriid	Teatrid, orkestrid, koorid, galeriid	23	Sihtasutus Eesti Draamateater
Hoolekandeadasutused, laste-, turva- ja perekodud, varjupaigad, pereabikeskused	Hoolekandeadasutused, laste-, turva- ja perekodud, varjupaigad, pereabikeskused	229	Haapsalu Sotsiaalmaja
Haiglad	Haiglad	50	Kuressaare Haigla Sihtasutus
Notarid ja kohtutäiturid	Notarid	80	Notar Irina Krintšuk'i büroo
	Kohtutäiturid	50	Kohtutäitur Rita Lohu büroo

Küsitlusvalimi lõplikuks suuruseks kujunes 45 asutus.¹⁵

Küsitluse ankeeti muudeti Rahvusarhiivi soovil nii, et see võimaldas selgitada, kui suure hulga moodustasid dokumentide juurdekasvust lühi- või pikaajalised ning alatise säilitustähtajaga dokumendid. Lühiajalistena peeti silmas alla 10-aastase ja pikaajalistena üle 10-aastase säilitustähtajaga dokumente.

Küsitlus toimus 2006. aasta maist novembrini.¹⁶ Selle läbiviimiseks loodi uurimisgrupp, kuhu kuulusid Kultuuriakadeemia tudengid Helerin Ainsar, Liina Ostumaa, Elke Rimpel, Kristi Saarsalu ja Mirjam Rääbis ning nende juhendajana Katrin Roosileht. Tagantjärele vaadates võib öelda, et iga tudeng küsitles keskmiselt 6–7 asutust. Need asutused, millega suhtlemisel tekkis probleeme või mille

¹⁵ Lisaks igast rühmast valitud kriteeriumi keskmisele väärtusele kõige sarnasemale asutusele oli algselt planeeritud lülitada valimisse kontrollasutused põhiseaduslike institutsioonide, ministeeriumide ning ametite ja inspeksioonide rühmast. Kuna kriteeriumi väärtuste alusel moodustus avalik-õiguslikest juriidilistest isikutest ja nende asutuste grupi asutustest selgelt kaks rühma (töötajate arv alla 25 ja töötajate arv üle 250), siis otsustati valimisse lülitada mõlema rühma keskmise väärtusega asutus. Küsitluse käigus tekkis vajadus kasutada kontrollasutuse küsitlemist ka spordi-, huvi- ja noortekeskuste rühmas.

¹⁶ Täpsemalt on küsitluse käiku kirjeldanud ja saadud andmeid analüüsinud oma 2007. a. valminud TÜ VKA lõputöös Kristi Saarsalu. – K. Saarsalu. Eesti avaliku sektori asutuste dokumentide aastase juurdekasvu määramine. 2006. a. küsitluse metoodika, läbiviimine ja tulemuste analüüs. Lõputöö. Juhendaja Katrin Roosileht. Viljandi, 2007.

andemete anketeerimine osutus keeruliseks, jäid uurimisgrupi juhi küsitleda. Arvesse võttes küsitlejate noorust ja vähest kogemustepagasit, ei alustatud küsitlemist kõikides asutustes ühekorraga, vaid vilumuste saamiseks paari asutuse kaupa. Projekti alguses peeti oluliseks teavitada asutuse juhti küsitluse eesmärkidest ning saadeti neile paberkandjal algatuskiri, milles paluti nimetada ankeedi täitmiseks pädev ametnik. Kokku saadeti selliseid kirju 38. Masendusega tuleb tõdeda, et enamasti neile ei vastatud. Selline käitumine tekitas hämmeldust eelkõige tudengeis, kellele õpetatakse juba esimesel kursusel, et ainuüksi viisakus, rääkimata avaldustele ja märgukirjadele vastamise kohustusest, eeldab asutustelt kirjadele vastamist. Olukorrale paindlikult reageerides otsustati ülejäänud asutuste ja mittevastanud asutuste koosseise vaadeldes leida ise pädev ametnik ning püüda teda kaasata küsitluse läbiviimisse. Üllataval kombel osutus selline lähenemine avaliku sektori asutustele kokkuvõttes edukamaks kui ametlik asjaajamine.

Ankeedi täitmiseks saadeti see kokkulepitut isikule esmalt elektroonilisel kujul ning seejärel leiti kohapealse konsultatsiooni aeg. Selgus, et enamik ametnikke sai ankeedi täitmiseks iseseisvalt hakkama ega vajanudki konsultatsiooni. Tekkinud küsimustele vastasid tudengid telefoni või e-kirja teel. Kokku toimus asutuste konsulteerimiseks 17 väljasõitu (Kilingi-Nõmmele, Kuressaarde, Puhja, Pärnusse, Rakverre, Raplasse, Tallinna, Tartusse, Türi ja Sillamäele). Sisulist nõustamist vajasisid vaid kümme asutuse töötajad. Seetõttu oleks järgnevate küsitluste puhul soovitatav lisada ankeedile selle täitmise juhend ning eelistada ametnike iseseisvust ankeedi täitmisel.

Tuleb tunnistada, et keerulisemaks kui ankeedi täitmine osutus küsitluse läbiviimisel just asutustega suhtlemine. Laiemas plaanis esines siin kolm suurt probleemi. Esiteks puudutas see valimisse sattunud asutuste hoiakut, nende valmisolekut küsitluses osaleda. Osale-

misest keeldus täielikult, soovis kõrvale põigelda või näitas üles ignorantust (näiteks ei vastanud algatuskirjale) 17 asutust. Seda teatud määral ette aimates oli nendega läbirääkimiseks ning vajadusel uutega asendamiseks jäetud piisav ajavaru. Isegi pärast selgitusi ja abi pakkumist keeldusid küsitlusel osalemast Piirivalvelaevade Üksikdivisjon, Rapla Hooldekeskus, Eesti Kultuurkapital ja notar Karin Jõks. Arvan, et peapõhjuseks oli siin asutuste dokumentatsiooniga tegelevate ametnike nõrk erialane ettevalmistus ning sellest tingitud ebakindlus. Teiseks tekitas tõsiseid probleeme küsitluse läbiviimise aeg, sest selle põhiorhk langes suvepuhkuste perioodile. Metoodika testküsitlus viidi läbi 2004. aasta septembri algusest novembri lõpuni ning ilmselt seetõttu ei suudetud sellist probleemi ette aimata. Kolmas kitsaskoht seondus tudengite kasutamisega küsitluse läbiviimisel. Nende erialane ettevalmistus oli küll piisav, kuid puudu jäi jõulisusest ning järjekindlusest asutustega suhtlemisel. Kõik see aga kutsus esile küsitluse venimise. Siit saab kõrvale panna kogemuse, et järgmise küsitluse ajana tuleb eelistada mitte suvekuid ning kindlasti peab valimisse kuuluvate asutuste pädevatele ametnikele korraldama Rahvusarhiivis koolituspäeva. See tõstaks küsitluse prestiiži ning ametnike huvi küsitlusel osaleda ja ankeeti täpselt täita.

Sedavõrd laiaulatuslik küsitlus asutuste dokumentide kohta võimaldas teha ka üldisemat laadi tähelepanekuid asutuste dokumendi- ja arhiivihalduse kohta. Kurvastusega tuleb nentida, et endiselt pole lahti sõlmitud erialaterminoloogia Gordioni sõlm.¹⁷ Ikka veel on asutusi, kus räägitakse kinnitatud toimikute loetelust, küsitakse, mis asi on dokumentide loetelu, ning palutakse usalduslikult selgitada (vaatamata sellele, et koolitusel midagi nagu räägiti), mis imeelukas see arhivaal ikkagi on. Samuti ei valmista just heameelt, et asutuste dokumentide loetelud ei kajastanud üheski asutuses tegelikkust – silmapaistvalt palju on sarju, millesse aasta jooksul ei olnud tekkinud

¹⁷ Selle kohta vaata I. Kuuben. Arhivaal, dokument, sari, säilik, toimik – kas Gordioni sõlm? – Arhiiv riigiasutusesena Eesti ühiskonnas. Eesti Ajalooarhiivi Toimetised. 4 (11). 1999, lk. 31–45.

ühtegi dokumenti.¹⁸ Sageli mainiti, et selle taga on avalike arhiivide töötajate soovitusel, mida arvestati vaid selleks, et dokumentide loetelule kiiremini positiivne arvamus saada. Selgus, et asutused pelgavad ning suisa väldivad Rahvusarhiiviga suhtlemist. Dokumentide loetelu kvaliteet tuuakse sageli ohvriks soovimatusle arhiivitöötajatega oma asutuse tegevuse dokumenteerimist analüüsida ning (ümber)korraldada. Siin on kindlasti, mille üle mõtiskleda.

Tulemused

Küsitluse tulemusel saadi 45 täidetud ankeeti.¹⁹ Andmete usaldusväärsuse tagamiseks neid kontrolliti ning paljudel juhtudel täpsustati asutustega uuesti suheldes. Näiteks Viru Teedevalitsuse ankeedis oli dokumentide ase-

mel loetletud toimikuid ning seetõttu täideti ankeet algusest lõpuni uuesti. Raamatupidamise alusdokumentide hulga määratlemist raamatupidamiskirjendite hulga alusel kontrolliti eelpool mainitud mikrotasandi uuringu kaudu (vt. viide 12). Selle alusel selgus, et vähemalt väiksemate ja keskmise suurusega asutuste puhul jääb kirjendite arvu ja alusdokumentide hulga suhe eeldatud 1 : 1 asemel vahemikku 1 : 2,2–2,5. Statistikast tuleneda võivad vead taandas minimaalseks stratifitseeritud väljavõtte meetod.

Küsitluse tulemusel saadud andmeid kajastab tabel 3. Kuna raamatupidamiskirjendite ja nende alusdokumentide suhe osutus pärast lisauuringuid olevaks keskmiselt 1 : 2,35, siis on tabelis eraldi toodud ankeetides esitatud dokumentide hulk ning sama näitaja pärast ankeedis märgitud raamatupidamiskirjendite arvu jagamist vastava suhtearvuga.

Tabel 3. 2006. aasta küsitluse tulemused

Asutuse nimetus	Dokumentide arv asutuses		Säilitustähtaeg ankeedi alusel		
	ankeedi alusel	raamatupidamiskirjendite koefitsienti arvestades	lühiajaline	pikaajaline	alaline
Eesti Raadio	4 261	4 261	3 042	315	100
Eesti TA Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus	1 443	821	1 328	63	52
Haapsalu Sotsiaalmaja	211	211	192	6	13
Kaitsejõudude Peastaap	27 335	27 225	5 251	1 669	815
Kaitseministeerium	23 000	20 989	17 084	1 204	4 712
Keskonnainspeksioon	44 032	36 196	43 569	393	70
Kilingi-Nõmme Gümnaasium	1 550	1 550	820	425	305
Kohtuekspertisi ja Kriminalisti- ka Keskus	40 456	38 474	28 288	212	11 956
Kohtutäitur Rita Lohu büroo	31 882	18 522	31 882	0	0

¹⁸ Kogutud ankeetide alusel uuris sarjade täituvust 2005. aastal oma TÜ VKA lõputöös Mirjam Rääbis. (M. Rääbis. Dokumentide aastakasvu määratlemine Eesti avaliku sektori asutustes 2005. aastal. Sarjade täituvuse analüüs. Lõputöö. Juhendaja K. Roosileht. Viljandi, 2007.)

¹⁹ Ankeedid on elektroonilisel kujul olemas Rahvusarhiivi arendusbüroos ning TÜ VKA raamatukogunduse, infoteaduse ja dokumendihalduse osakonnas.

Asutuse nimetus	Dokumentide arv asutuses		Säilitustähtaeg ankeedi alusel		
	an-keedi alusel	raamatupidamis-dokumentide koefitsienti arvestades	lühiaja-line	pikaaja-line	alaline
Kosejõe Kool	2 956	1 917	2 650	150	156
Kuressaare Haigla SA	12 257	11 395	4 431	5 365	244
Lindi Lasteaed-Algkool	648	648	437	76	135
Lõuna Politseiprefektuur	118 544	102 792	31 524	1 096	326
Lääne Piirivalvepiirkond	35 409	25 205	34 341	915	153
Majandus- ja Kommunikatsioo-niministeerium	297 773	284 347	68 189	229 652	932
Notar Irina Krintšuk'i büroo	3 970	3 225	1 297	656	2 017
Paikuse Spordikeskus	7	7	1	6	0
Piirivalve Lennusalk	5 365	3 098	5 257	79	29
Puhja Vallavalitsus	23 950	14 476	18 689	867	1 118
Pärnu Kunstide Maja	1 631	1 631	1 457	3	171
Pärnu Maaparandusbüroo	4 923	2 922	4 812	21	90
Pärnu Maavalitsus	14 704	10 560	13 178	365	1 161
Pärnumaa Keskkonnateenistus	14 613	14 613	14 613	0	0
Pärnumaa Päästeteenistus	4 298	4 298	3 919	125	254
Pärnumaa Tööhõiveamet	15 983	13 111	5 947	10 001	34
Pärnumaa Veterinaarkeskus	9 200	8 874	9 094	57	49
Rahvusrhiiv	45 731	39 481	42 633	601	2 497
Rapla Muusikakool	1 458	907	1 179	56	223
Rapla Varahaldus	724	451	724	0	0
Riigikantselei	92 669	81 984	80 398	7 450	4 821
Riigikohus	21 814	20 688	15 699	2 837	3 278
Riigikontroll	8 887	6 288	8 236	111	262
SA Eesti Draamateater	16 598	8 032	16 174	173	251
SA Eesti Geenivaramu	2 581	1 795	2 409	28	144
SA Lääne-Viru Arenduskeskus	273	175	232	25	16
Tallinna Tööstushariduskeskus	21 364	11 390	20 713	595	56
Tartu Lasteaed Tõruke	6 623	3 004	6 494	100	29
Tartu Mänguasjamuuseum	1 622	1 075	1 422	127	73
Tartu Tervisekaitsetalitus	43 723	33 042	27 138	44	16 541
Tartu Ülikooli Tehnoloogiains-tituut	19 898	8 811	19 770	106	22

Asutuse nimetus	Dokumentide arv asutuses		Säilitustähtaeg ankeedi alusel		
	an-keedi alusel	raamatupidamis-dokumentide koefitsienti arvestades	lühiajaline	pikaajaline	alaline
Türi Kultuurimaja	1 462	778	1 342	83	37
Viljandi Linnaraamatukogu	2 791	2 791	1 665	0	1 126
Viljandi Linnavalitsus	241 952	112 949	239 635	738	1 579
Viru Teedevalitsus	9 130	9 130	6 775	210	258
Ämari Vangla	80 316	37 890	77 712	857	1 747
KOKKU	1 360 017	1 032 029	921 642*	267 862	57 852

*Arvestades raamatupidamiskirjenditele rakendatavat koefitsienti ja raamatupidamise algdokumentide 7-aastast säilitustähtaega, on lühiajalise säilitustähtajaga dokumentide koguarv 593 654. Edaspidistes arvutustes käsitletakse just seda arvu lühiajaliste dokumentide hulga küsitlusvalimi asutustes kokku.

Liites erinevate säilitustähtaegade dokumentide hulga, on saadud arv 919 368 küsitlusvalimi asutustes loetletud dokumentide koguarvust väiksem. See tähendab, et 113 660 dokumenti säilitustähtaega polnud võimalik määratleda. Selle põhjuseks on dokumendiregistri andmete kasutamine. Nimelt fikseeriti kirjavehetuse, lepingute ja käskkirjade puhul dokumendiregistri alusel nende

üldarv, eraldi säilitustähtaegade selgitamiseks oleks vaja olnud vaadata kõiki kirjavehetuse, lepingute, käskkirjade jms. sarju ühekaupa. Suuremate asutuste puhul – näiteks Lõuna Politseiprefektuuris tekkis 2005. aasta jook-sul erinevatesse kirjavehetussarjadesse 85 598 dokumenti – tähendanuks see mahukat lisatööd, mis läinuks vastuollu metoodika lihtsuse ja ressursisäästlikkuse taotlusega. Saadud tulemusi peab seetõttu käsitlema teatava üldistusastmega.

Dokumentide aastase juurdekasvu määramiseks arvutati esmalt dokumentide hulk kõikides küsitlusvalimi moodustamisel kasutatud rühmades. Saadud tulemusi kajastab tabel 4.

Tabel 4. Dokumentide aastajuurdekasv valimirühmades

Rühma nimetus	Dokumentide hulk rühmas
Linnavalitsused	4 179 113
Vallavalitsused	2 909 676
Ministeeriumid	1 679 348
Lasteaiad	1 556 072
Ametid ja inspeksioonid	1 513 560
Raamatukogud	1 445 738
Keskused	1 346 590
Kohtutäiturid	926 100

Rühma nimetus	Dokumentide hulk rühmas
Kõrgkoolid, kutseõppeasutused	808 690
Haiglad	569 750
Kaitseväe asutused ja üksused	544 500
Kohtud	496 512
Põhikoolid ja internaatkoolid	496 503
Politseiprefektuurid	411 168
Keskikoolid ja gümnaasiumid	368 900
Vanglad	265 230
Põhiseaduslikud institutsioonid	264 816
Notarid	258 000
Instituudid	220 275
Keskkonnateenistused	219 195
Tööhõiveamet	209 776
Kultuurikeskused, klubid, rahva-, seltsi ja kultuurimajad	196 834
Teatrid, orkestrid, koorid, galeriid	184 736
Maavalitsused	158 400
Veterinaarkeskused	133 110
Tervisekaitsetalitused	132 168
Piirivalvepiirkond	126 025
Kunsti-, muusika- ja spordikoolid	99 770
Muuseumid	89 225
Spordi-, huvi- ja noortekeskused	88 452
Päästeteenistused	64 470
Muud riigiosaluselga sihtasutused	59 235
Lasteaed-alkkoolid, algkoolid	57 672
Teedevalitsused	54 780
Hoolekandeesutused, laste-, turva- ja perekodud, varjupaigad jms	48 319
Maaparandusbürood	37 986
Kohalike omavalitsuste asutused	27 962
Avalik-õiguslikud juriidilised isikud ja nende asutused (üle 250 töötaja)	12 783
Piirivalveasutused	12 392
Avalik-õiguslikud juriidilised isikud ja nende asutused (alla 25 töötaja)	8 210
Ettevõtluse piirkondlikud arenduskeskused	3 500

Saadud andmed võimaldavad oletada, et ükski rühmi iseloomustav kriteerium pole kindlas korrelatsioonis rühmade dokumentide juurdekasvu suurusega. Mingil määral võib täheldada rühma suuruse ja dokumentide hulga vahelist seost. Asutuses võib aasta jooksul tekkida küll vähe dokumente, kuid pingereas tõstab rühma sageli ettepoole asjaolu, et selliseid asutusi on avalikus sektoris palju. Sel kombel on suhteliselt suure dokumentide aastase juurdekasvuga rühmad vallavalitsused (201 asutust), lasteaiad (518) ja raamatukogud (518). Kindlat seost siin siiski pole, sest hoolekandeasutuste, laste-, turva- ja perekodude, varjupaikade ning pereabikeskuste rühm (229) on üpris tagasihoidliku dokumentide juurdekasvuga.

Rühmade lõikes dokumentide aastast juurdekasvu analüüsides peab kindlasti arvestama vastava rühma asutuste dokumendihalduse eripära. Näiteks statistiliselt väikseima dokumentide aastase juurdekasvuga ettevõtluse piirkondlikes arenduskeskustes tekib peamiselt konkreetsete projektidega seotud doku-

mentatsioon, mis antakse hiljem üle Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusele ning konkreetselt küsitletud Lääne-Viru Arenduskeskuse AS-is moodustasid aasta dokumentatsiooni põhiosa 170 raamatupidamisdokumenti, 51 kirja, 11 lähetusaruannet ja 13 juhatuse otsust. Kohalike omavalitsuste dokumentide hulka seevastu suurendab hallatavate asutuste raamatupidamise tsentraliseerimine. Näiteks küsitletud Viljandi linnavalitsuse dokumentatsioonist moodustasid C. R. Jakobsoni nim. Gümnaasiumi, Viljandi Maagümnaasiumi, Paalalinna Gümnaasiumi, Viljandi Linnaraamatukogu, Viljandi Kultuurimaja, Viljandi Linna Spordikeskuse ja MA Elamu raamatupidamisdokumendid kokku pea viiendiku. Kuna kogutud andmete analüüsimine pole käesoleva artikli eesmärk, piirdun siinkohal vaid konteksti olulisuse nentimisega.

Järgmiseks arvatati dokumentide juurdekasv valimigruppides. Diagrammidel 1 ja 2 on esitatud vastavalt suurema ja väiksema juurdekasvuga grupid.

Diagramm 1. Üle miljonilise dokumentide aastase juurdekasvuga grupid

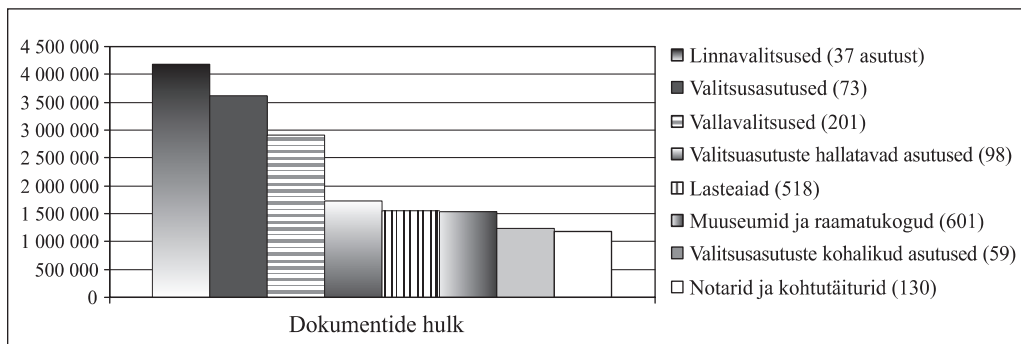
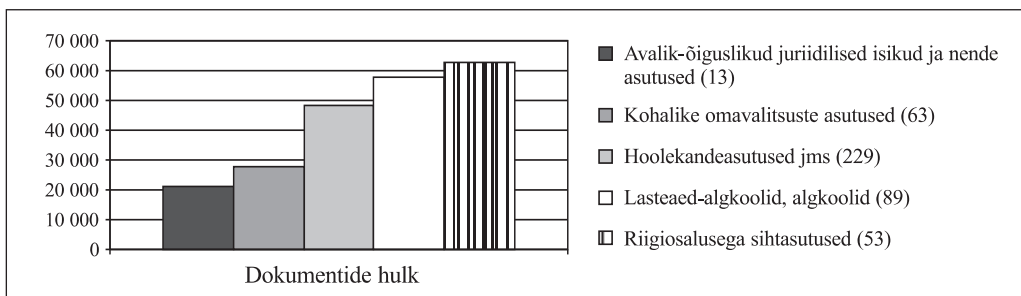

Diagramm 2. Alla 100 000-dokumendilise aastase juurdekasvuga grupid

Sarnaselt rühmadega pole gruppide puhul võimalik leida kindlaid kriteeriume, millest sõltuks dokumentide hulk gruppis.

Kogu avaliku sektori dokumentide aastase juurdekasvu arvutamine asutustes täidetud ankeetide alusel annab tulemuseks 34,5 miljonit dokumenti. Antud arv on 2005. aasta dokumentide juurdekasv Eesti avaliku sektori asutustes artikli alguses tutvustatud metoodikat kasutades. Täiendavate uuringute raames saadud tulemustele toetudes ankeetides esitatud raamatupidamiskirjendite arvule vastavat koefitsienti rakendades on tulemuseks 22,3 miljonit dokumenti. Viimast võib pidada tõenäoliseks avaliku sektori dokumentide aastaseks juurdekasvaks Eestis 2005. aastal.

Kogutud andmed 45 asutuse dokumentide aastakasvu seas lühi- ja pikaajaliste ning alalise säilitustähtajaga dokumentide hulga kohta moodustavad eraldi analüüsitava kogumi. Nende statistiline laiendamine üldvalimile pole kohane. Tabelis 3 esitatud andmete alusel moodustavad dokumentide aastase juurdekasvu koguhulgast lühiajalised 65%, pikaajalised 29% ja alatised 6%. Kontseptuaalselt võiks alalise säilitustähtajaga dokumentide hulk langeda üldjoontes kokku Rahvusarhiivi poolt arhiiviväärtuslikeks peetavate arhivaalide hulgaga. Hindamispoliitikas nimetatud 20% ja reaalsuses esinev 6% on sellest aspektist liiga erinevad suurused. Isiklikult kaldun arvama, et sobilik suurus võiks olla 10%, sest vaadates potentsiaalse uurijana sarju, millele on omistatud alaline säilitustähtaeg, ei leia nende seast kuigi palju kirjavahetuse omi. Kirjavahetuse kõige tavalisem säilitustähtaeg on 5 aastat. Ometi teab iga ajaloolane, et just kirjavahetus on see allikas, mis annab informatsiooni küsimuste käigu ning poolte seisukohtade kujunemise kohta. Seetõttu julgen soovitada suurendada alalise säilitustähtaja omistamist, eeskätt kirjavahetuse sarjade arvelt, ning vähendada avalikesse arhiividesse kogutava ainese hulka 10%-ni dokumentide aastasest juurdekasvust. Eeldades, et ühes säilikus võib olla ligikaudu 200 dokumenti, teeks see aastast kogutavate säilikute arvuks ca 10 000.

2006. aastal läbi viidud küsitlus näitas, et 2004. aastal koostatud metoodikat on võimalik rakendada avaliku sektori asutuste dokumentide aastase juurdekasvu määramisel. Ainus suur muudatus toimus raamatupidamiskirjendite teisendamisel nende algdokumentide hulgaks. Kuna raamatupidamiskirjendite arvu ja algdokumentide hulga suhe on keskmiselt 1 : 2,35, siis tuleks järgmise küsitluse läbiviimisel raamatupidamisdokumentatsiooni hulga määramise aluseks võtta hoopis raamatupidamislausendite arv, mille suhe alusdokumentidesse on vahemikus 1 : 0,9 kuni 1 : 1,1.

Loodetavasti aitavad saadud tulemused Rahvusarhiivil täpsustada oma hindamispoliitikat ning paremini planeerida avalikesse arhiividesse vastuvõetavate arhivaalide hulka ja selleks vajalike hoidlapindade suurust.

Dokumentide juurdekasvu dünaamika jälgimiseks on oluline korrata sarnase metoodikaga küsitlust paari-kolme aasta pärast. Esimesest küsitlusest saadud kogemused võimaldavad järgmist viia läbi juba märksa lühema aja vältel ning saada veelgi täpsemaid andmeid dokumentide aastase juurdekasvu kohta avalikus sektoris.

Katrin Roosileht

(1967)

Lõpetanud 1991. aastal Tartu ülikooli ajaloo erialal. 2002. a. magister arhiivinduse alal. Alates 2003. a. Tartu Ülikoolis ajaloo doktorant.

Töötanud Eesti Ajalooarhiivis, välisministeeriumis arhiivi juhatajana ja TÜ Viljandi Kultuuriakadeemias infoteaduse ja dokumendihalduse eriala programmi juhi ja lektorina.

Peamised uurimissuunad: Eesti institutsioonide ajalugu; laste hoolekanne Eestis 19.–20. sajandil; teabe avalikustamine avaliku sektori institutsioonide veebilehtede kaudu; arhiivi- ja dokumendihalduse kaasaegsed probleemid.